

Främja och förebygga

EN RAPPORT OM TANDHYGIENISTERS ARBETSMILJÖ

VI ÄR EN DEL AV
SRAT

VI GÖR REGELBUNDET ARBETSMILJÖUNDERSÖKNINGAR bland medlemmarna. Nu riktar vi ett särskilt fokus på arbetsmiljön för tandhygienister, som är en av våra stora yrkesgrupper. Vi uppmanar arbetsgivare och makthavare att ta sitt ansvar för en hållbar arbetsmiljö i tandvården.

Rapporten bygger på statistik från SRAT:s arbetsmiljöundersökningar 2022¹, 2024² samt medlemsenkäten om chefers arbetsmiljö 2023³ samt på officiell statistik.

Hög arbetsbelastning är mönstret över tid

SRAT:s arbetsmiljöundersökningar visar att det generellt är små skillnader över åren i den upplevda arbetsmiljön bland medlemmar. Ett genomgående mönster är att arbetsmiljön är tuff och i alltför många fall inte hållbar.

Mönstret för samtliga medlemmar i SRAT är också detsamma för tandhygienister. Yrkesgruppen har generellt hög arbetsbelastning fysiskt och psykosocialt och alltför många har svårt att få balans mellan yrkesliv och privatliv. En hög andel tandhygienister har valt att arbeta deltid för att ha ork till både arbete, fritid och familjeansvar.

Vi påminner om att arbetsgivare har ett ansvar för att arbeta förebyggande för en god arbetsmiljö. Det kan inte ligga på individen själv att bekosta och ordna ett hållbart arbetsliv genom att till exempel arbeta deltid för att klara kraven på jobbet. Idag är det brist på tandhygienister, och andra professioner i tandvården, i många av Sveriges regioner. Om det ska gå att rekrytera framtidens kompetens till tandvården måste arbetsvillkoren vara attraktiva.

Sveriges Tandhygienistförening och fackförbundet SRAT vill:

- Att arbetsgivare inom tandvården fullt ut lever upp till sitt arbetsmiljöansvar som möjliggör ett långt yrkesliv för tandhygienister.
- Att chefer har en nära dialog med anställda för ökad flexibilitet, möjlighet till distansarbete och större inflytande över schemaläggning och arbetstid.
- Att arbetsplatser inom tandvården erbjuder arbetstidsförkortning och arbetsvillkor som ger balans mellan arbete och fritid.
- Att arbetsgivare i tandvården arbetar hälsofrämjande i enlighet med evidens och forskning och skapar balans mellan ansträngning och belöning.

¹SRAT:s undersökning av organisatorisk och social arbetsmiljö 2022: "Snöhögen av arbetsuppgifter smälter aldrig"

²SRAT:s rapport om ojämlika villkor, arbetstid och arbetsmiljö 2024: "Är kortare arbetstid lösningen – och för vem?"

Legitimerade tandhygienister bidrar till god munhälsa

Tandhygienister arbetar för god munhälsa i alla åldersgrupper så att alla kan ha kvar sina egna tänder hela livet. Legitimerade tandhygienister undersöker och registrerar patienters munhälsostatus. Arbetet är hälsofrämjande och tandhygienistprofessionen bidrar till god munhälsa hos befolkningen. Legitimerade tandhygienister har en treårig högskole- eller universitetsutbildning och många väljer också att doktorera och forska.

Tandhygienister arbetar med människor i alla åldrar och arbetsuppgifterna är breda och varierade. Arbetet sker både självständigt och i team med tandläkare och tandsköterskor. För att uppnå god munhälsa hos allmänheten är arbetet i första hand hälsofrämjande och förebyggande. Men yrkesgruppen ställer också diagnoser och behandlar kariessjukdom och tandlossning. Tandhygienister har beteendepåverkande samtal med patienter för att ändra vanor och beteenden när det gäller munhygien, kost och tobaksavvänjning. Professionen undersöker och behandlar barn och unga såväl som äldre personer. Det handlar till exempel om att ta röntgenbilder, utföra fluoridlackningar, avlägsna tandsten och ge smärtlindring.

Bristen på tandhygienister riskerar att fortsätta

Idag rapporterar 90 procent av alla arbetsgivare inom tandvården att det är brist på tandhygienister. Antalet tandhygienister per 100 000 invånare har också minskat med 3,7 procent mellan 2020–2024. Det kan jämföras med tandläkare, där antalet har ökat med 3,7 procent mellan 2020 och 2024⁴. Dessutom väntas pensionsavgångarna bland tandhygienister bli större än genomsnittet på arbetsmarknaden, eftersom 45 procent av alla aktiva i yrket är 50 år eller äldre. Bristen på tandhygienister riskerar att bestå fram till år 2040, trots att antalet utbildade tandhygienister förväntas öka med fem procent under samma tid⁵.

⁴Socialstyrelsen Nationella planeringsstödet 2024: "Tillgång på legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal samt tandvårdspersonal"

⁵Statistiska Centralbyrån 2024: "Trender och prognoser 2023. Befolkning, utbildning arbetsmarknad - Med sikte på år 2040"

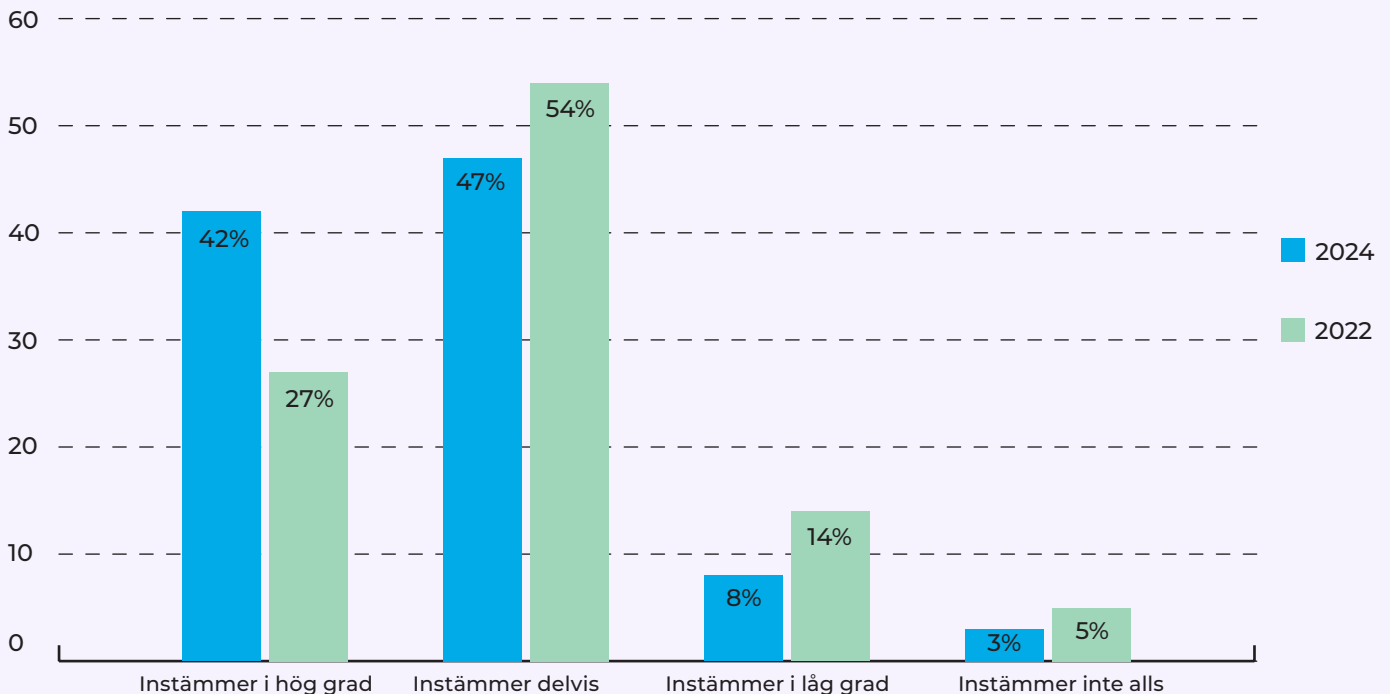
SRAT:s arbetsmiljöundersökningar 2021–2025

I SRAT:s återkommande arbetsmiljöundersökningar ber vi medlemmarna att skatta i vilken grad deras arbetsmiljö är rimlig. Det finns ett genomgående mönster bland både medarbetare och chefer som har hållit i sig sedan 2022 – omkring en femtedel av alla SRAT:s medlemmar anser inte att deras arbetsmiljö varit rimlig de senaste sex månaderna.

Alltför många tandhygienister har ohälsosam arbetsmiljö

Både år 2022 och 2024 frågade vi våra medlemmar i vilken grad de kan instämma i påståendet ”min arbetsmiljö är rimlig” när de ser tillbaka på det senaste halvåret. Våren 2022 sticker ut för att samhället fortfarande var starkt påverkat av covid-pandemin. I vår undersökning 2022 var det hela 33 procent av alla tandhygienister som i låg grad eller inte alls upplevde att deras arbetsmiljö är rimlig. År 2024 hade andelen sjunkit, men det var ändå 11 procent av alla tandhygienister som upplevde att arbetsmiljön inte fullt ut är rimlig. I undersökningen bland chefer 2023 finns samma mönster, där hela 47 procent av alla chefer skattar sin arbetsmiljö som rimlig endast i liten grad eller inte alls⁶.

I VILKEN GRAD INSTÄMMER DU I PÅSTÅENDET: "MIN ARBETSMILJÖ ÄR RIMLIG"

⁶Färre än 100 chefer som är tandhygienister som svarade i undersökningen, vilket är ett för litet underlag för generella slutsatser för yrkesgruppen.

I frisvaren i vår senaste undersökning från 2024 beskriver flera tandhygienister hur en tung arbetsbelastning påverkar dem negativt.

”Energin är slut när man kommer hem. Så man orkar inte mycket mer än att ordna med mat och så behöver man vila sen.”

”Orken för annat på vardagar finns inte. Jag söker andra jobb utanför tandvården för detta är inte hållbart”

Många tandhygienister väljer att arbeta deltid

I SRAT:s rapport om arbetstid och arbetsmiljö undersökte vi hur många av medlemmarna som arbetar deltid och vad som är de främsta orsakerna till det.

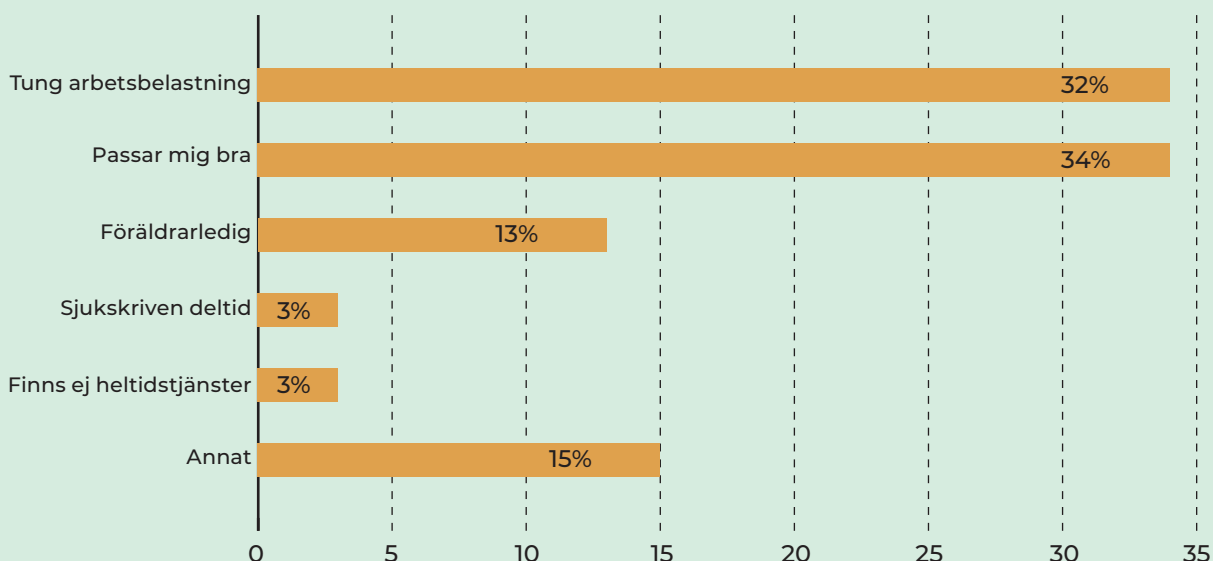
Hela 29 procent av SRAT:s medlemmar svarar att de arbetar deltid. En mycket liten andel gör det för att det inte finns heltidstjänster att få. Men det finns ett tydligt mönster när det gäller deltidsarbete. Det är framför allt i kvinnodominerade yrken som flest arbetar deltid. Bland tandhygienister svarar hela 42 procent att de arbetar deltid. Detta kan jämföras med barnmorskor, där 46 procent arbetar deltid och logopedier där 34 procent arbetar deltid. Inom trafik och järnväg, där många arbetsplatser är manligt dominerande, arbetar bara tre procent deltid.

De deltidarbetande tandhygienisterna fick också följdfrågan ”vad är den främsta anledningen till att du arbetar deltid?” Att ”det passar mig bra” svarar 34 procent, vilket gör det till den främsta anledningen till deltidsarbete bland tandhygienister. Men den näst vanligaste anledningen till deltidsarbete är att arbetsbelastningen är för tung för att arbeta heltid. Hela 32 procent av de deltidarbetande tandhygienisterna anger det som orsak till att ha gått ner i arbetstid. Det är 13 procent som arbetar deltid på grund av att de nyttjar möjligheten till föräldraledighet och 15 procent svarar ”annat”. I frisvaren berättar många att de arbetar deltid för att de är pensionärer som ibland går in och jobbar.

Jag söker andra jobb utanför tandvården för detta är inte hållbart.

VAD ÄR FRÄMSTA ANLEDNINGEN TILL ATT DU ARBETAR DELTID?

För många tandhygienister saknar balans mellan arbete och fritid

Återhämtning både under arbetsdagen och mellan arbetspassen är viktigt för en hållbar arbetssituation. Därför undersöker vi om våra medlemmar upplever att de kan lägga jobbet åt sidan på sin fritid och om det går att förena arbete med fritid och familj.

I våra undersökningar svarar 24 procent av tandhygienisterna ”ja” på frågan om det är svårt att förena arbetet med fritid och familj. Det är också mer än hälften som inte har lugna perioder mellan arbetsintensiva perioder och 11 procent som sällan eller aldrig kan lägga arbetet åt sidan på fritiden.

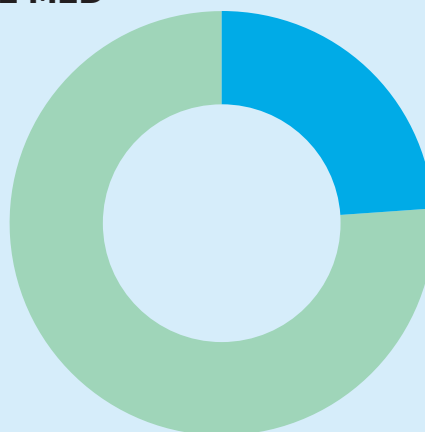
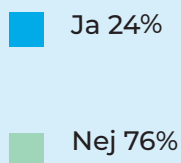
"Hög arbetsbelastning leder till låg energi efter arbetstid."

I frisvaren berättar många mer om bristen på balans i vardagen. Några beskriver också att de behöver arbeta deltid för att få ihop kraven i arbetet och hemma. Påfallande många beskriver att det är den enda möjligheten för att orka, eller för att klara av ansvaret för familjen eller en sjuk anhörig.

"Fulla tidböcker lång tid framöver försvårar ledighet med kort varsel. Hög stressnivå på jobbet."

"(...) Det är hög risk för arbetsskador i det tempot vi arbetar idag."

ÄR DET SVÅRT ATT FÖRENA ARBETE MED FRITID OCH FAMILJ?

Sjukfrånvaron på grund av arbetsrelaterade besvär

Idag är psykisk ohälsa den främsta orsaken till längre sjukfrånvaro. Det gäller i Sverige men också i en rad andra ekonomiskt utvecklade länder⁷. International Labour Organisation (ILO) har konstaterat att psykisk ohälsa är en av de tre främsta orsakerna till sjukskrivning och förtidspension i många stater⁸.

Ohälsa kopplat till arbetslivet ökar drastiskt

Det har skett en drastisk ökning av ohälsa kopplat till arbetslivet. Sjukfrånvaron på grund av stressrelaterad psykisk ohälsa ökade med 29 procent mellan 2019 och 2023. Här finns också ett tydligt könsmonster där allt fler kvinnor drabbas av ohälsa på grund av stress. Sett till sjukfrånvaro med stressrelaterade diagnoser stod kvinnor för 79 procent av antalet fall år 2023.

Kvinnor är alltså oftare sjukskrivna än män på grund av psykisk ohälsa. Forskare menar att det finns en sjukfrånvaroklyfta mellan könen. De drar slutsatsen att det just i kvinnodominerade sektorer finns påfrestningar i arbetsmiljön och att arbetsituationen kan öka risken för sjukfrånvaro med psykiatriska diagnoser. Forskarna vid Göteborgs Universitet drar slutsatsen att arbetsgivare och vårdgivare kan arbeta förebyggande genom att göra relevanta insatser⁹.

Tandhygienister har höga sjukskrivningstal

Försäkringskassans analyserar sin statistik över sjukskrivningstal i olika yrkesgrupper. Tandhygienister är en av yrkesgrupperna som har högst andel sjukskrivningar som är 14 dagar eller längre. Under 2024 hade tandhygienister i genomsnitt 155 startade sjukdagar¹⁰ per 1000 i yrket. I övriga yrken som kräver högskolekompetens är motsvarande siffra 93 startade sjukdagar per 1000 personer i yrket¹¹. Försäkringskassans analys visar att arbetsmiljön är den viktigaste faktorn bakom dessa sjukskrivningar¹².

Hållbar arbetsmiljö för att fler ska vilja bli tandhygienister

Tandhygienister är alltså en av de yrkesgrupper som är sjukskrivna mer än fjorton dagar i störst utsträckning. Många tandhygienister vittnar om att frivilligt deltidsarbete är den enda utvägen för att orka med arbete och fritid. Ett frivilligt deltidsarbete som riskerar att bli dyrt för den enskilde med lägre inkomst och så småningom lägre pension.

Vi ser en ohållbar utvecklingen som måste brytas! Betydligt fler arbetsplatser kan komma överens om mer moderna villkor för arbetstid, distansarbete, schemaläggning och ledighet. Tandhygienister behöver arbetsvillkor som lägger grunden för att mer hållbart och långt arbetsliv. Annars kommer det vara svårt att utbilda och rekrytera fler som kan fylla dagens och framtidens tandhygienistjänster - från norr till söder.

⁷ Försäkringskassans lägesrapport 2023:1: Psykisk ohälsa i dagens arbetsliv

⁸ ILO: 2000: Phyllis Gabriel och Marjo-Riitta Liimatainen: Mental Health in the Workplace

⁹ Göteborgs Universitet/Sahlgrenska akademien: Maria Boström och Gunnel Hensing: Vad kan förklara kvinnors högre sjukfrånvaro på grund av psykisk ohälsa? En kunskapsöversikt av nordisk forskning publicerad under åren 2010-2019

¹⁰ Sjukdagar är enligt Försäkringskassans definition de sjukfall som är 14 dagar eller längre.

¹¹ Försäkringskassan 2024, Statistikdatabasen "Startade sjukfall per 1000 förvärsarbetande i yrket och genomsnittligt antal sjukskrivningsdagar per förvärsarbetande"

¹² Försäkringskassan, hemsida 2026: <https://www.forsakringskassan.se/nyhetsarkiv/nyheter-press/2025-08-25-yrkena-dar-man-ar-sjuk-mest---statistik-for-alla-yrken>

EN RAPPORT AV FACKFÖRBUNDET SRAT
SRAT.SE | EPOST: KANSLI@SRAT.SE

Box 1419, 111 84 Stockholm
08-442 44 60 | kansli@srat.se | srat.se

VI ÄR EN DEL AV
SRAT